

نسل زد را بشناسیم

ابراهیم انصاری

دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دهقان، دهقان، ایران

Ansary41@gmail.com

چکیده

بررسی نامگذاری نسل ها اغلب تحت تأثیر تغییرات اجماعی، سیاسی و اقتصادی صورت می گیرد. در این مقاله «نسل زد» که متولدین اواخر دهه هفتاد تا اواخر دهه هشتاد شمسی است مورد بررسی قرار می گیرد. این نسل در دوره‌ای رشد یافته‌اند که اینترنت و فناوری دیجیتال به طور کامل فراگیر شده است. پژوهش حاضر با بررسی ویژگی‌های رفتاری نشان می‌دهد که نسل زد، نسلی عمل‌گرا، مستقل، انعطاف‌پذیر و منتقد است که در فضای دوگانه واقعی-مجازی زندگی می‌کند. آنها نسبت به مسائل سیاسی و اقتصادی واقع‌بین هستند و ساختارهای سنتی سلسله‌مراتبی را به راحتی نمی‌پذیرند. شناخت این ویژگی‌ها برای درک تحولات اجتماعی آینده ایران حائز اهمیت است.

کلمات کلیدی: نسل، نسل زد، نسل آلفا، نسل بتا، نسل ایکس، اینترنت

یکی از بحث های جامعه شناسی خانواده امروز قرن بیست و یکم موضوع نسل هاست. این موضوع در سه قسمت شامل: ۱. معرفی نسل ها؛ ۲. بررسی «نسل زد»^۱ و ۳. رفتار و علایق و خواسته های نسل زد بر اساس گفته های چند تن از این نسل، قابل بررسی و ارائه است. در سال ۱۹۹۱ دو جامعه شناس آمریکایی کتابی به نام «نسل ها»^۲ منتشر کردند. نیل ها و استراس^۳ برای اولین بار یک دسته بندی از نسل های قرن بیستم و یکم در آمریکا ارائه کردند (گرین^۴، ۱۴۰۱).

نیل ها و استراس نسل های مختلف آمریکا از سال ۱۹۰۰ را تعریف و به دسته های عمده ای تقسیم کردند:

۱- سال ۲۰۰۰ نسل جدید یا «نسل زد» (زومرز^۵: به معنای پر سر و صدا، حرکت و صعود). این گروه بین سال های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۰ متولد شده اند. (در ایران از سال های ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۰ که در واقع همان دهه هشتادی ها هستند).

۲- «نسل آلفا»^۶ از ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴.

این گروه سنی هم در واقع همان نسل زد است. متولدین قرن بیست و یکم که آغازی نو در شرایط اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی دنیا خواهند بود. نسل زد جدید ترین نسل است که وارد نیروی^۷ کار شده است.

۳- «نسل وای»^۸ یا «نسل هزاره»^۹ از ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۴.

آنها شاهد رشد انقلاب تکنولوژیکی^{۱۰} بوده اند.

۴- «نسل ایکس»^{۱۱} از ۱۹۶۱ تا ۱۹۷۹.

این گروه در حالی رشد کردند که با حداقل حضور والدین خود بودند که کار می کردند. این نسل ارزش خوداتکایی را آموخت.

¹ Generation Z

² Generations

³ Nillhaw & Strauss

⁴ Green

⁵ Zoomers

⁶ Alpha

⁷ Work force

⁸ Generation Y

⁹ Millenniun

¹⁰ High tech

¹¹ Generation X

۵- «نسل بی^۱» از ۱۹۴۰ تا ۱۹۵۹. این گروه سنی متولد سال‌های پس از جنگ جهانی دوم هستند. بعد از جنگ جهانی دوم شاهد افزایش زاد و ولد که معروف به «بی» یا «بیبی بومرز^۲» (افزایش بچه‌ها) هستیم.

۶- نسل‌های خاموش از ۱۹۰۰ تا ۱۹۲۴ و از ۱۹۲۵ تا ۱۹۴۵. سال‌های قبل از جنگ جهانی اول و بعد از آن هم به نسل‌های خاموش و گم شده گفته می‌شود.

گرچه این تقسیم‌بندی ثابت و مورد تایید همه منابع نیستند ولی تا حدی پذیرفته شده و جهانی شده است (توئنجه^۳، ۲۰۲۳).

بنا به گفته مک‌کریندل^۴ جمعیت شناس آمریکایی نسل هفتمی هم هست که از اول ژانویه ۲۰۲۵ متولد شده‌اند و به آن «نسل بتا^۵» گفته می‌شود که در امتداد نسل زد و آلفا هستند. این نسل متولدین ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۹ را در بر می‌گیرد و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۳۵ حدود ۱۶ درصد جمعیت جهان را شامل شده و نخستین کسانی خواهند بود که در دنیای «هوش مصنوعی^۶» زندگی می‌کنند. آنها از پدر و مادری از اعضای نسل زد هستند (هایت^۷، ۱۴۰۲: ۴۰).

¹ Generation B

² Baby Boomers

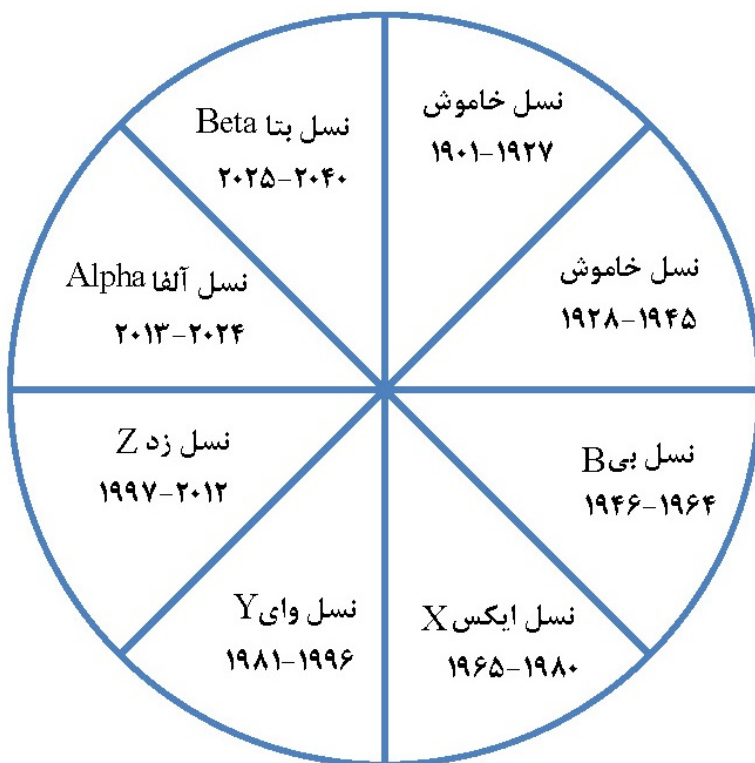
³ Twenge

⁴ McCrindle

⁵ Generation Beta

⁶ AI: Artificial Inteligent

⁷ Haidt

شکل (۱): تقسیم بندی نسل ها

نسل زد در ایران

مقاله فتحی و مطلق (۱۳۹۰) با عنوان «جهانی شدن و فاصله نسلی» از چهار دسته مختلف برای نسل های پس از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ نام می برد:

نسل اول: کسانی هستند که فضای ذهنی آنان در آستانه انقلاب اسلامی تا حدی شکل گرفته بود و بلوغ عقلی داشتند و حتی انقلاب کردند. اینان امروز به تدریج زندگی را به نسل بعدی واگذار می کنند.

نسل دوم: آنهایی که در آستانه انقلاب ۱۶-۱۵ ساله بودند و امروز نقشی در اداره کشور دارند.

نسل سوم: گروه سنی که در دوران انقلاب کودک (زیر ۱۰ سال) بودند و حالا جوانانی هستند که در سن اشتغال قرار دارند.

نسل چهارم: نسل زد و آلفا، دهه هشتادی و نودی به تعبیر جهانی نسل زد یعنی نسلی که گروه سنی تا ۳۰ سال دارند.

در تعریف کلی نسل زد متولدین اواخر دهه هفتاد تا اواخر دهه هشتاد هستند. ویژگی متمایز کننده آنها برزگ شدن در جامعه ای است که اینترنت در آن فراگیر شده و از این رو به آنها اولین نسل عصر دیجیتال می گویند (فرهنگ و جامعه، ۱۴۰۱).

نسل زد همگی در دوران پسانوگرایی، چندگانگی فرهنگی و جهانی سازی زاده شده اند. هویت نسل زد با عصر دیجیتالی، اضطراب، شرایط بد آب و هوایی و تغییر اقلیم، شرایط زیست محیطی، تغییر چشم انداز مالی اقتصادها و کووید ۱۹ شکل گرفته است (خالدی، ۱۴۰۳).

در این زمینه بیش از ۷۰ درصد بیکاران کشور در گروه سنی ۱۸ تا ۳۵ ساله قرار دارند. حدود ۲۳ میلیون نفر از جمعیت کشور جوانانی هستند که ۲۷ درصد جمعیت کشور را تشکیل می دهند. در این میان ۲۰ میلیون دهه شصتی، ۱۲ میلیون دهه هفتادی، ۱۲ میلیون دهه هشتادی، ۱۷ میلیون هم دهه های ۳۰، ۴۰ و ۵۰ هستند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

نسل زد تحت تأثیر تغییرات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، خصوصاً تحت تأثیر تغییرات سریع فناوری و شبکه های اجتماعی مجازی است. شبکه های اجتماعی این توانایی را دارند که در سراسر جهان افراد را به هم متصل کنند.

از طریق این شبکه ها، دسترسی به اطلاعات و اخبار و جریان آزاد اطلاعات شکل می گیرد. افراد می توانند نظرات خود را با دیگران به اشتراک بگذارند، بحث و گفتگو کنند و همدیگر را قانع کنند و یا نگرش های هم را زیر سؤال ببرند. نسل زد دو تا زندگی را هم زمان تجربه می کند، یکی زندگی واقعی و دیگری زندگی مجازی.

طبق آخرین سرشماری مرکز آمار ایران (۱۳۹۵) بین سال های ۱۳۷۵ و ۱۳۹۰ (نسل زد) ۱۵ میلیون و ۹۴ هزار و ۱۸۱ نفر به جمعیت ایران افزوده شده است که ۲۰ درصد از جمعیت را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص می دهد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

بخش مهمی از نسل زد دهه هشتادی های ایران تک فرزند هستند. جوان های نسل زد اجتماعی و اهل کارهای جمعی هستند. مستقل و متکی به خود و نگرشی کارکردی و عملی دارند. نسل زد امروز معادل ۲/۵ میلیارد نفر، ۳۲ درصد جمعیت جهان است.

رفتارها و علایق نسل زد

رفتارها، علایق و خواسته های نسل زد (دهه هشتاد و نود) به طور خلاصه شامل موارد زیر است:

۱- افراد این نسل کمتر از نسل های قبلی خود به ساختارهای سازمانی و سلسله مراتبی علاقه نشان می دهند.

- ۲- انتظار بازخورد از کارهایی که انجام می دهند را دارند.
- ۳- دختران نسل زد تعهد کاری بیشتری نسبت به زنان نسل های قبلی دارند.
- ۴- پسران نسل زد به راحتی مدیر و رئیس بودن دختران را می پذیرند.
- ۵- نسل زد از شبکه های اجتماعی به عنوان بخشی از زندگی خود بهره می گیرد. زیست دوگانه (دنیای واقعی و مجازی).
- ۶- واقع بین و عمل گراست.
- ۷- قدرت ریسک بیشتری دارد.
- ۸- جستجوگر و کنجکاو است.
- ۹- انعطاف پذیر است و خود را با تغییرات انطباق می دهد.
- ۱۰- اهل آزمایش، به روز، خود محور و سلطه ناپذیر است.
- ۱۱- در زمینه سیاسی دیرقانع است و باید با استدلال قوی با آنها برخورد کرد.
- ۱۲- پذیرای شیوه های عقلانی تا شیوه های عاطفی و اخلاقی است.
- ۱۳- به سیاست خوش بین نیست و عامل شرایط موجود را از لحاظ اقتصادی و سیاسی، نسل های گذشته دهه ۵۰ و ۶۰ می داند.
- ۱۴- هم جهانی و هم محلی فکر می کند.
- ۱۵- نسبت به نسل های دهه ۵۰ پذیرش بیشتری به تنوع قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی و عقیدتی دارد.
- ۱۶- در خانواده و جامعه، خصلت اعتراض دارد.
- ۱۷- نسل زد، جهان را در گوشی های همراه خود دارد.

خلاصه مصاحبه های چند تن از نسل زد

در این بخش برای آشنایی بیشتر با افکار و علایق نسل زد، خلاصه مصاحبه های چند تن از نسل زد، برگرفته از روزنامه ها و مجلات بیان می شود:

۱- دختر ۱۵ ساله

«خودم را می توانم در یک کلمه خلاصه کنم: تخیل. ذهن من مانند آسمان و خورشید شاید هم مانند کهکشان ها، بی پایان است. چندین بار خودم را در گذشته ای که بزرگ تر هایم بودند تصور کردم و به نظرم حتی تصور هم دیوانه کننده آمد، گذشته ای با ذهن های محدود و بسته که از دنیای بیرون اطلاعی نداشتند. ما چشم ورقلمبیده های دهه هشتادی

بیشتر از آنچه بزرگ‌تره‌ایمان فکر می‌کنند، از کنج اتاق‌های‌مان با دنیای بیرون در ارتباط هستیم».

۲- دختر ۱۷ ساله

«وقتی به بزرگ‌ترها فکر می‌کنم، فقط انتظارات زیادی از ما دارند. از جمله فکر نمی‌کنند همه چیز باید به شکل پیشین آنها باشد. به نظر آنها نمی‌شود از اینترنت و فضای مجازی استفاده کرد. باید رفت سراغ کتاب و کتابخانه، مثل قرون وسطی. فکر می‌کنند حرف‌ها و نظرات ما غلط است و ما کودکی بیش نیستیم».

۳- پسر ۱۴ ساله

«زندگی بدون فضای مجازی برایم بی‌معنا و تا حدی غیر ممکن است. من به عنوان فردی از دهه هشتاد با اینترنت و فضای مجازی زندگی می‌کنم. ما با دو نسل کاملاً متفاوت روبرو هستیم. از یک طرف نسلی که با فضای مجازی سر و کار نداشته و با وجود اینکه آن را اختراع کرده اما هنوز خودش به طور کامل به آن عادت نکرده، چرا که بحث جدید در زندگی‌اش است. از طرف دیگر نسلی که با فضای مجازی بزرگ شده و آن را بخشی از زندگی خود می‌داند. این طبیعی است که این دو نسل از لحاظ تفکر و... متفاوت باشند».

۴- دختر ۱۸ ساله

«آیندگان به ما فکر می‌کنند و می‌خندند که چیزی که بین ما و گذشته‌مان تمایز ایجاد کرده، ماشین و موشک نیست؛ اینترنت مهمترین فرق ما با گذشته است. من به آینده هم خیلی فکر می‌کنم. به آینده‌ای که قرار است ببینم و آینده‌های خیلی دور. اینکه آیا ربات‌ها ما را می‌کشند و برای خودشان حکومت تشکیل می‌دهند یا نه؟ آیا جنگل و طبیعتی هم باقی می‌ماند؟ به نظر خودم که بله، آینده‌ای هم در کار هست. پس یک سری تصورات هم از آینده دارم. می‌دانم قرار است آیندگان که کلاً زندگی‌شان با زندگی الان ما هیچ شباهتی نخواهد داشت به ما فکر کنند و به ما بخندند و البته شاید دلشان هم بسوزد. من فکر می‌کنم نسل ما هر چند کلی بدبختی دارد ولی می‌تواند درستش کند».

۵- دختر ۱۷ ساله

«دهه هشتادی‌ها، نسلی که تا مدت‌ها به شکل غول‌های بی‌شاخ و دم در فضای مجازی معرفی می‌شدند (گویا الان دیگر دوره ما تمام شده و نوبت دهه نودی‌هاست). بارها مطالبی را که راجع به نسل نوجوان نوشته شده خوانده‌ام و کفرم درآمده است. همین مطلب ظاهراً کم‌اهمیت با تأثیر بر جامعه باعث آسیب‌های روحی می‌شود. خودم یک بار در جمعی با دوستان دهه هفتادی و چند نفر از اواخر دهه شصت بودم. یکی از دوستان که داشت ما را به

تازه واردها معرفی می‌کرد، سال تولدم را در کنار نامم گفت. جمله‌ای که تازه وارد گفت، هیچ گاه فراموشم نمی‌شود: «کدومه؟ من تا حالا یک دهه هشتادی از نزدیک ندیدم». همین اتفاق باعث شد که تا مدتها هر کس سنم را می‌پرسید دروغ بگویم. چون می‌دانستم که قضاوتم خواهند کرد. از نظر من مهم نیست در چه دهه ای متولد شدیم یا چه زمانی به اینترنت دسترسی پیدا کردیم. در واقع اینترنت فقط به ما این امکان را داد که راحت تر آنچه را دوست داریم دنبال کنیم».

جمع بندی و نتیجه گیری

مقاله حاضر با هدف واکاوی ویژگی‌ها و جایگاه جامعه‌شناختی «نسل زد» در ایران و جهان نشان داد که این نسل به عنوان یک واقعیت اجتماعی پویا و اثرگذار، نیازمند فهم و تحلیل جدی است. این نسل که در آستانه تحولات شگرف دیجیتال و در بستر جهانی شدن پرورش یافته، دارای مختصات هویتی و رفتاری متمایزی از نسل‌های پیشین است.

نسل زد نخستین نسلی است که اینترنت و فضای مجازی را نه به عنوان یک ابزار، بلکه به عنوان بستر طبیعی زندگی و هویت‌سازی خود تجربه می‌کند. این «زیست دوگانه» واقعی-مجازی، منجر به شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی گسترده، دسترسی بی‌سابقه به اطلاعات و در عین حال، تجربه جدیدی از اضطراب‌ها و چالش‌ها شده است.

همچنین این نسل با ویژگی‌هایی چون عمل‌گرایی، استقلال‌طلبی، انعطاف‌پذیری و کنجکاوی شناخته می‌شود. آنها کمتر تابع سلسله‌مراتب سنتی هستند، انتظار بازخورد فوری دارند و به تنوع قومی، فرهنگی و جنسیتی پذیرش بیشتری نشان می‌دهند. در عرصه خانوادگی و اجتماعی نیز روحیه‌ای اعتراضی و پرسش‌گر دارند.

نسل زد نسبت به ساختارهای سیاسی و اقتصادی موجود، نگاهی عمیقاً واقع‌بینانه و حتی انتقادی دارد. آنها شرایط دشوار اقتصادی و مسائل زیست‌محیطی را از نزدیک لمس کرده و به‌طور معمول، نسل‌های پیشین را در شکل‌دهی به این شرایط سهیم می‌دانند. این نسل با استدلال قانع می‌شود.

در نهایت می‌توان گفت که نسل زد در ایران، پلی بین گذشته و آینده‌ای است که هنوز کاملاً شکل نگرفته است. بی‌تفاوتی یا مقاومت در برابر خصلت‌های این نسل، تنها بر عمق شکاف نسلی خواهد افزود. بنابراین، سیاست‌گذاری‌های فرهنگی، آموزشی و اقتصادی باید بر اساس شناخت عمیق و گفت‌وگوی صادقانه با این نسل بازتعریف شوند تا بتوان انرژی عظیم آن را به مسیری سازنده برای توسعه فردی و اجتماعی هدایت کرد.

منابع

- خالدی، سردار. (۱۴۰۳). علایق مالی دهه هشتادی‌ها. هفته‌نامه اقتصادی تجارت فردا، شماره ۵۸۴، ۲۰ اسفند ۱۴۰۳. قابل دسترس در: <https://www.tejaratefarda.com/fa/tiny/news-49106>
- فتیحی، سروش، و مطلق، معصومه. (۱۳۹۰). جهانی شدن و فاصله نسلی (مطالعه جامعه‌شناختی فاصله نسلی با تأکید بر فناوری اطلاعات و ارتباطات). مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۲(۵): ۱۴۵-۱۷۷.
- فرهنگ و جامعه. (۱۴۰۱). مجله فرهنگ و جامعه، شماره ۶۳، بهمن ۱۴۰۱.
- گرین، دبی تاکر. (۱۴۰۱). نسل‌ها. ترجمه سهند الهامی. تهران: انتشارات مهراندیش.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۰). آمار جمعیتی. تهران: مرکز آمار ایران. قابل دسترس در: <https://amar.org.ir>
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). آمار جمعیتی. تهران: مرکز آمار ایران. قابل دسترس در: <https://amar.org.ir>
- هایت، جان‌اتان. (۱۴۰۲). نسل مضطرب. ترجمه افسون صناعی. تهران: انتشارات نوین توسعه.
- Twenge, J. M. (2023). Generations: The real differences between Gen Z, Millennials, Gen X, Boomers, and Silents—and what they mean for America's future. Simon & Schuster.

Understanding Generation Z

Ebrahim Ansari

Associate Professor, Islamic Azad University, Dehaghan Branch,
Dehaghan, Iran

Ansary41@gmail.com

Abstract

The categorization and naming of generations are often shaped by socio-cultural, political, and economic transformations. This article examines *Generation Z*, defined as individuals born between the late 1990s and late 2000s in the Iranian calendar. This cohort has grown up in a period marked by the pervasive presence of the internet and digital technologies. Through an exploration of behavioral characteristics, the study demonstrates that Generation Z is pragmatic, independent, flexible, and critical, inhabiting a dual environment of physical and virtual realities. They exhibit a realistic orientation toward political and economic issues and show resistance to traditional hierarchical structures. Recognizing these attributes is crucial for understanding the trajectory of future social transformations in Iran.

Keywords: Generation, Generation Z, Generation Alpha, Generation Beta, Generation X, Internet